

КОНЦЕПТ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ЗАРУБІЖНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

THE CONCEPT OF DECOLONIZATION IN MODERN FOREIGN SCIENTIFIC DISCOURSE

Одним із ефективних засобів протидії деструктивному впливу російської пропаганди на українське суспільство, а також усунення з українського публічного простору російських наративів є практична реалізація концепту деколонізації. Метою дослідження є вивчення й узагальнення способів наукового осмислення концепту деколонізації в сучасному зарубіжному науковому дискурсі. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) виявлення й аналіз наявних наукових підходів до концепту деколонізації; 2) узагальнення й систематизація способів наукового осмислення концепту деколонізації. Показано, що деколонізація за минулі десятиліття вийшла за межі суто історичного чи політичного контекстів. У центрі уваги сучасних науковців деколонізація здебільшого постає як складний процес еволюційного переходу до нової постколоніальної реальності, яка має політичний, економічний та культурний виміри. Зарубіжні наукові праці — насамперед північно-американські та європейські — засвідчують, що цілями дослідження деколонізації є пошук засобів і методологічних інструментів для переоцінки соціокультурних, зокрема медійних, процесів з орієнтацією на формування (відновлення) нової і власної ідентичності. Особливої уваги потребує розвиток критичної свідомості постколоніальної особистості, тобто нетолерантної до колоніальних наративів. На підставі опрацьованого матеріалу зроблено висновок про перманентну актуальність наукової уваги до проблематики деколонізації. Акцентовано зв'язок успішності проекту деколонізації і залучення медійного ресурсу до відповідних процесів. Це зумовлено здатністю медіа забезпечити антиколоніальну епістемологічну непокору та нівелювання політичного, суспільного та культурного домінування колишніх метрополій.

Ключові слова: деколонізація, науковий дискурс, постколоніальні дослідження, медіа, інформаційне середовище.

One of the effective means of counteracting the destructive influence of russian propaganda on Ukrainian society, as well as eliminating russian narratives from Ukraine's public space, is the practical implementation of the concept of decolonization.

The purpose of this study is to examine and systematize approaches to the scholarly conceptualization of decolonization within contemporary international academic discourse. Achieving this objective entails addressing the following tasks: (1) identifying and analysing existing scholarly approaches to the concept of decolonization; (2) generalising and systematising the ways in which decolonization is theoretically conceptualised.

It is demonstrated that, over recent decades, decolonization has extended beyond purely historical or political contexts. In contemporary scholarship, it is predominantly understood as a complex process of evolutionary transition toward a new postcolonial reality encompassing political, economic, and cultural dimensions. International research — primarily North American and European — indicates that studies of decolonization are aimed at identifying tools and methodological frameworks for reassessing sociocultural, including media-related, processes, with a focus on the formation (or restoration) of a distinct and self-defined identity. Particular attention is paid to the development of critical consciousness in postcolonial subjects, understood as an intolerance toward colonial narratives.

Based on the analysed material, the study concludes that scholarly engagement with the issues of decolonization remains persistently relevant. It further emphasizes the relationship between the effectiveness of decolonization efforts and the involvement of media resources in these processes. This is determined by the capacity of media to foster anti-colonial epistemic resistance and to contribute to the mitigation of political, social, and cultural dominance exerted by former metropolises.

Keywords: decolonization, scientific discourse, postcolonial studies, media, information environment, epistemological disobedience.

© Лук'янов Є., 2026

Вступ. Часто вживаний у сучасному українському медіапросторі термін «деколонізація» увійшов до європейського політичного й наукового лексикону в 30-х роках ХХ ст., але став популярним лише через тридцять років. Як відзначав відомий американський історик Реймонд Беттс: «Це незграбне та неелегантне слово, і тому, певним чином, воно пасує предмету, який намагається описати. На відміну від фрази “кінець імперії”, що має певну поетичну лаконічність і натякає на грандіозну та масштабну подію, “деколонізація” звучить буденно, подібно до інших слів із префіксом “де-”, що позначають очищувальні зміни» [4, с. 1]. Додамо, що відповідні зміни мають певний часовий лаг у тому сенсі, що формальна зміна статусу з колонії на незалежну (суверенну) державу ще не означає повної деколонізації, а колоніальна спадщина ще довго нагадує про себе.

У своїх попередніх розвідках ми відзначали, що концепт деколонізації, як правило, використовують для позначення зусиль з протидії неоколоніалізму або демонтажу залишків колоніалізму. При цьому поняття «деколонізація» побутує у предметному полі філософії, політології, економіки, педагогіки і медіабезпеки [2, с. 69]. Предметом нашої наукової цікавості передусім є проблематика деколонізації українського інформаційного середовища. Прагнення сприяти практичній реалізації відповідного завдання зумовлює необхідність глибокого розуміння концепту деколонізації.

Звернення до обраної теми дослідження цілком корелює з логікою державної політики деколонізації, яка, як зазначив відомий суспільний діяч і парламентар Володимир В'ятрович, «обумовлена не лише прагненням відновити історичну справедливість, коли ми позбуваємося насадженого нашої країні ззовні окупантами, того, що витісняло пам'ять про українське минуле та традиції. Головний мотив нині — безпека. Росія використовує власну імперську спадщину для збереження, відновлення та посилення імперського впливу на нашу державу» [1]. Очевидно, що реалізація зваженої та ефективної політики деколонізації потребує якісного

наукового супроводу, і саме в цьому ключі логічним є звернення до концепту деколонізації.

Наголосимо, що відповідний концепт є предметом активної наукової уваги. Його теоретичному розумінню сприяли праці низки українських дослідників (Ю. Бойчук, В. В'ятрович, О. Гомілко, Н. Гупан, І. Грабовська, С. Грабовський, О. Міхно, О. Пометун, А. Серета, Т. Штифурко), які осмислювали деколонізацію в контексті українських суспільно-політичних викликів. Тим часом вважаємо, що не менш цікавими будуть погляди й підходи до концепту деколонізації зарубіжних авторів, особливо з країн із досвідом суспільних трансформацій у постколоніальний період.

Метою роботи є вивчення й узагальнення способів наукового осмислення концепту деколонізації в сучасному зарубіжному науковому дискурсі. Реалізація мети потребує вирішення низки завдань, зокрема: 1) виявлення й аналіз наявних наукових підходів до концепту деколонізації; 2) узагальнення й систематизація способів наукового осмислення концепту деколонізації.

Методологія дослідження зумовлена його теоретичним змістом. Метод аналізу застосовано при вивченні наукових напрацювань дослідників, які обрали предметом дослідження концепт деколонізації або зверталися до нього в контексті постколоніальних досліджень. За допомогою описового методу й методу проблемного аналізу досліджено способи розуміння й потрактовування деколонізації в сучасному науковому дискурсі. Порівняльний метод дозволив узагальнити й систематизувати способи наукового осмислення концепту деколонізації. Метод аналітичного узагальнення забезпечив формулювання висновків дослідження.

Результати й обговорення. Британській дослідник Майкл Коллінз у статті до «The Encyclopedia of Empire» («Енциклопедія імперії»), присвяченій концепту деколонізації, відзначає, що за змістом він є доволі широким. Водночас найпоширенішим його розумінням є здобуття суверенної державності раніше колонізованою територією. «Проте зміни у формальних політичних домовленостях певної

імперської території — це лише частина історії. З іншого боку, політична, економічна, соціальна та культурна спадщина постколоніального світу є більш важливими об'єктами дослідження та критики» — наголошує дослідник [5]. М. Коллінз звертає увагу, що нині досліджуються як наслідки деколонізації через призму їх впливу на колишніх колонізованих, так і зміни, спричинені деколонізацією в метрополіях імперських держав.

Уже згаданий вище американський історик Реймонд Беттс, аналізуючи причини і наслідки виходу європейських колоніальних імперій з неналежних їм територій після Другої світової війни, наголошує на типовому неоднозначному сприйнятті процесів деколонізації: «Для одних вона була занадто поспішною, для інших — занадто повільною, а для більшості — незавершеною за своїм ефектом. Ця тема історично залишається відкритою; дискусіям навколо неї немає кінця» [4, с. 1]. Водночас науковець підкреслює, що в дослідженнях власне феномену деколонізації з часом відбувся дрейф від історико-політологічних досліджень до соціокультурних, із посиленням уваги в межах постколоніального дискурсу до трансформацій культурних цінностей, норм і соціальних практик. Крім того, сучасні дослідники деколонізації фокусуються на таких аспектах, як ідентичність, пограниччя, гендер, історична пам'ять, медіа та повсякденне життя.

Своєрідним мотивом підвищеної уваги до концепту деколонізації можна вважати ефект руйнації завищених очікувань від деколонізації, про що у своїй книзі «Decolonization and Decolonized» («Деколонізація та деколонізовані») розмірковує французько-туніський письменник Альберт Меммі: «На жаль, у більшості випадків довгоочікуваний період свободи, здобутий ціною жаклих страждань, приніс із собою бідність і корупцію, насильство, а іноді й хаос» [9, с. 3]. Мислитель логічно вказує на те, що на практиці кінець колонізації — це не лише свобода та процвітання, але й новий рівень відповідальності в політичній, економічній та культурній сферах, необхідність щоденної та важкої праці.

Цікавий концепт у постколоніальному дискурсі — етику несумірності (*ethic of incommensurability*) — пропонують американські дослідники Ів Так та К. Вейн Ян. Вони справедливо відзначають, що процес деколонізації є складним, зокрема через те, що подекуди супроводжується нарративами примирення. Йдеться про необхідність врахування долі та майбутнього колоністів (поселенців),

а також їхнього спадку. У цьому контексті мається на увазі так званий «поселенський колоніалізм, який відрізняється від інших форм колоніалізму тим, що поселенці приходять з наміром створити нову домівку на землі — це «творення дому», яке наполягає на суверенітеті поселенців над усім у їхніх нових володіннях» [12, с. 5]. Колоністи перетворюють землі корінних народів на власну домівку та джерело капіталу, тоді як розрив зв'язків корінних народів із землею становить глибоке епістемічне, онтологічне й космологічне насильство.

Позиція Іва Така та К. Вейн Яна полягає в тому, що етика несумірності є основою процесів деколонізації саме в інтересах народів, які зазнали колонізації. Отже, «повністю втілити в життя етику несумірності означає відмовитися від «майбутнього поселенця» (*settler futurity*), полишити надію на те, що поселенці одного дня зможуть стати сумірними з корінними народами» [12, с. 36]. Розвиваючи ідею етики несумірності, вважаємо за можливе її застосування в контексті деколонізації інформаційного середовища. Зокрема, беззастережну деконструкцію колоніальних нарративів ми розглядаємо як переосмислення й переоцінку ідеологічного й культурного обґрунтування колоніальних політичних й економічних структур. «Задля відмови від колоніального минулого та запобігання його реанімації в майбутньому конче необхідним вважаємо критичне осмислення усього колоніального дискурсу, його впливу на культурні інституції, інтелектуальні, ціннісні й моральні аспекти суспільного життя етносу» [3, с. 22]. Апелюючи до етики несумірності, здійснення деколонізації інформаційного середовища вочевидь буде більш ефективним.

Вчені з Нової Зеландії Шерон Стайн і Ванеса де Олівейра Андреотті звертаються до теми деколонізації в освітньому дискурсі з огляду на центральну роль освіти, зокрема університетської, у соціальному відтворенні, а також у створенні та легітимації знань, норм та етичних стандартів. Серед іншого науковці висловлюються в тому дусі, що «під широкою парасолькою деколонізації існує низка парадоксів, розбіжностей і різноманітних бачень деколоніального майбутнього та можливих засобів досягнення цих різних варіантів майбутнього. Ці конкурентні візії можуть співіснувати навіть в одній людині» [11]. До відповідних візій деколонізації науковцями віднесено, по-перше, ідею так званого пропорційного представництва, коли на зміну винятково носіям колоніальної ідеології (в освіті, медіа або інших соціальних інститутах) приходять носії постколоніального бачення світу

та перспектив. Насправді ж замість реальної деколонізації, відбувається вибіркоче визнання та включення відмінностей до існуючих інституцій у такий спосіб, який суттєво не ставить під сумнів існуючі (колоніальні) критерії успіху чи структури влади. По-друге, вимоги щодо суттєвої інституційної трансформації, які зосереджені на перерозподілі матеріальних та епістемологічних ресурсів, а також на наданні центральної ролі та повноважень тим, хто зазнав колоніального пригноблення. Але відповідна візія має успіх у разі послідовного відкриття історичної правди щодо використання матеріальних та епістемологічних ресурсів колоніальними інституціями, які у різний спосіб намагаються зберегтися в новій реальності. По-третє, акцент на так званій онтологічній гегемонії, тобто ситуації, коли наявні суспільні структури, створені за колоніальної реальності, намагаються вбудувати в реальність постколоніальну, що насправді звужує потенціал деколоніальних можливостей та перешкоджає переходу в інше деколоніальне майбутнє [11].

Означені візії (підходи) деколонізації можна трактувати як спробу еволюційного переходу до нової постколоніальної реальності. Втім, на нашу думку, це радше способи гальмування реальної деколонізації, а відповідні небезпеки варто враховувати у практиці деколонізації українського інформаційного середовища.

Німецька дослідниця Антье Глюк працює над темою деколонізації досліджень у галузі комунікацій та медіа. Водночас вона порушує питання впливу європейської (західної) традиції на наукову сферу інших держав, зокрема стосовно медійних досліджень. Вчена вказує, що «науковці Глобального Півдня продовжують ставити під сумнів домінуючу вкорінену євроцентричну упередженість, яка лежала — і продовжує лежати — в основі багатьох англо-американських та європейських дослідницьких проєктів» [8, с. 1]. Концепт деколонізації в суспільно-політичному контексті А. Глюк пов'язує з вивченням та оскарженням триваючих колоніальних дисбалансів влади, владних залежностей та колоніальної спадщини. Натомість у науково-дослідному контексті концепт деколонізації «кидає виклик некритичному прийняттю дослідницьких епістемологій і методів колишніх колоніальних держав для вирішення локальних проблем, оскільки вони не здатні пояснити складність незахідних суспільств і громад, і закликає до практики «деколоніальної епістемологічної непокори» [8, с. 1].

Певнені, що ідея деколоніальної епістемологічної непокори може мати продуктивне

застосування в контексті деколонізації українського інформаційного середовища. Маємо на увазі теоретичні засади й практичні методи її розбудови, змістовного, ідейного та ціннісного (панукраїнського і проєвропейського) наповнення, що виконуватимуть роль фасилітаторів постколоніальних трансформацій у суспільно-мистецтві України.

Канадійська дослідниця Патрісія Елліотт також опрацьовує концепт деколонізації в медійному дискурсі. Її позиція полягає в тому, що деколонізація медіа є складним процесом, який передбачає, по-перше, активне залучення представників корінних народів до виробництва медіапродукту, по-друге, виробництва медіапродукту з пріоритетним урахуванням інтересів та позицій корінних народів. Прикладом реалізації відповідних стратегій, як вказує дослідниця, хоч і з певними застереженнями, можна вважати медійну сферу Канади. Водночас для П. Елліотт деколонізація медіа є ширшою проблемою і завданням, ніж просто «найм корінних репортерів». Справжня деколонізація в медіа спонукає до реформування відповідної сфери в сенсі її змістовного та ціннісного наповнення, ідейної спрямованості та соціокультурних акцентів [7].

Ще один канадійський дослідник — Кайл Нейпір слушно наголошує, що концепція деколоніального праксису по-різному проявляється в різних постколоніальних суспільствах. Але практично скрізь особливу роль відіграють медіа, які можуть використовуватися як комунікаційні платформи для здійснення опору колоніальній експансії у всіх її формах. Водночас К. Нейпір аргументує важливість дослідження деколонізації в галузі комунікацій, оскільки такі студії сприяють критичному розумінню того, як комунікація формує ідентичність особистості та уявлення про «іншого» в різних культурних контекстах. З іншого боку, дослідження концепту деколонізації сприяють розумінню ролі медіа у громадянській активності та демократії, особливо в суспільствах, що постраждали від колонізації, що є «критично важливим для сприяння соціальної справедливості в різних соціально-політичних контекстах» [10]. Вважаємо, що відповідна наукова увага сприятиме напрацюванню наукових матеріалів, що становитимуть основу формування ефективних стратегій у практиці деколонізації українського інформаційного середовища.

Норвезька дослідниця Сусанна Вільппонен порушує питання практики деколонізації, яку розглядає як одну з постколоніальних активностей, у тому числі в медійній сфері, що спрямована на виявлення та демонтаж різних форм

колоніальної влади (від політичної до культурної). Дослідниця вказує на те, що деколонізація пов'язана з постколоніальною теорією, яка виступає проти політичного, суспільного та культурного домінування колишніх метрополій. Вона не лише вивчає питання в колишніх колоніях, а й фокусує увагу на тому, як колонізаційні та деколонізаційні процеси впливають на колоніальні держави [13, с. 33]. Інша цікава думка С. Вільпонтен полягає в тому, що деколонізація, повинна відбуватися на індивідуальному, колективному та структурному рівнях. При цьому на індивідуальному рівні важлива особистісна готовність до внутрішніх змін, зокрема через розвиток критичної свідомості, «за допомогою якої вони можуть ставити під сумнів колонізуючі інституції та розпочинати програму змістовного опору колонізуючим силам, що впливають на повсякденне життя кожного» [13, с. 34]. Із цього можна зробити висновки про актуальність створення багаторівневої системи реалізації політики деколонізації. Водночас особливої уваги потребує розвиток критичної свідомості, тобто нетолерантної до колоніальних наративів. Особливу роль у цьому процесі відіграють медійники.

Американська дослідниця індійського походження Ніташа Діллон звертається до концепту деколонізації у зв'язку з дослідженням деколоніального праксису в культурному контексті. Дослідниця вказує на те, що «деколоніальні практики працюють над тим, щоб від'єднати себе від колоніальності, прагнучи побудувати світи, у яких можуть існувати багато світів (*pluriversity*)» [6, с. 9]. Нове, постколоніальне осмислення реальності й майбутнього, відверта розмова про «колоніальну матрицю влади» потребує нових умов для відповідних інтелектуальних практик. І такі умови, або радше сказати — комунікативний простір, створює мистецтво і медіа, що дозволяють ефективно виходити за межі колоніальних наративів. Мистецькими та медійними засобами добре забезпечується ефект залучення і до соціальної активності, і до політичної діяльності. Логіка Н. Діллон полягає в тому, що не менш важливою, ніж деколонізація як політичний акт, є деколонізація як епістемічний вибір на користь антиколоніальної адженди, перегляду певних знань, переконань чи моделей, що ґрунтується на колоніальних ідеологемах і цінностях. Екстраполюючи відповідний підхід на українську реальність, логічним виглядає завдання деколонізації українського інформаційного середовища за допомогою епістемічного вибору на користь ідейного та ціннісного (панукраїнського

і проєвропейського) змісту, відповідних наративів та культурних парадигм.

Висновки та перспективи. Опрацьований нами матеріал вказує на те, що концепт деколонізації за останні десятиріччя не втратив своєї актуальності та зацікавленості з боку дослідників різних країн — і колишніх колоній, і колишніх метрополій. При цьому тема деколонізації вийшла за межі суто історичного чи політичного контекстів. Нині цілями дослідження деколонізації є пошук засобів і методологічних інструментів для переоцінки соціокультурних, зокрема медійних, процесів з орієнтацією на формування (відновлення) нової і власної ідентичності. Крім того, сучасні дослідники деколонізації фокусуються на таких аспектах, як ідентичність, пограниччя, гендер, історична пам'ять, медіа та повсякденне життя.

Якщо в соціально-політичному контексті деколонізація — це про трансформацію суспільних і державних інституцій, то в соціокультурному контексті передусім йдеться про деколонізацію як свідому, послідовну й системну стратегією трансформації мислення суспільства та його громадян з колоніальним історичним досвідом. У центрі уваги сучасних науковців деколонізація — як складний процес еволюційного переходу до нової постколоніальної реальності, яка має політичний, економічний та культурний виміри. Успішність такого переходу пов'язується з епістемологічною непокою, етикою несумірності, системною та послідовною практикою заперечення (нівелювання) політичного, суспільного та культурного домінування колишніх метрополій.

Дослідники з різних країн наголошують, що успіх проєкту деколонізації вимагає залучення медійного ресурсу й глибокої трансформації інформаційного середовища з огляду на його визначальну роль у продукуванні ідентифікаційних культурних кодів як основи державотворення і суспільного поступу. Медійними засобами добре забезпечується ефект залучення до анти- та постколоніальних наративів та цінностей.

Саме практика залучення медійного ресурсу до процесів деколонізації стане предметом нашої подальшої наукової цікавості й досліджень.

Список використаних джерел

1. В'ятрович В. Що таке деколонізація, чому вона важлива і як буде здійснюватися згідно з Законом? *Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики. Верховна Рада України*. 23.03.2023. URL: https://kompkd.rada.gov.ua/news/main_news/75498.html (дата звернення: 12.01.2026).

2. Лук'янов Є. М. Концепт деколонізації і перспективи розвитку національного медіапростору. *Інтегровані комунікації*. 2025. № 1 (19). С. 72–79.
  3. Лук'янов Є. Феномен і проблема деконструкції колоніальних наративів: теорія та практичні перспективи. *Образ*. 2025. № 3 (49). С. 18–26.
  4. Betts R. F. *Decolonization* / 2-nd edition. New York: Routledge, 2004. 144 p.
  5. Collins M. Decolonization. *The Encyclopedia of Empire* (eds N. Dalziel and J. M. MacKenzie), 24.07.2015. DOI: 10.1002/9781118455074.wbeoe360
  6. Dhillon N. *From Occupation to Decolonization: Art, Media, and Film in Contemporary Social Movements*. New York: The State University of New York, 2020. 220 p.
  7. Elliott P. W. *Decolonizing the Media: Challenges and Obstacles on the Road to Reconciliation*. Saskatchewan: Office CCPA, 2016. 20 p.
  8. Glück A. De-Westernization and Decolonization in Media Studies. *Oxford Encyclopedia of Communication and Critical Studies*. Oxford University Press, 2018. 29 p. URL: <https://eprints.bournemouth.ac.uk/34139/> (дата звернення: 12.01.2026).
  9. Memmi Al. *Decolonization and Decolonized* / translated by R. Bononno. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006. 168 p.
  10. Napier K. Media Decolonization and Dewesternization. *Insights into Communication Studies: Understanding Foundational Theories for Media Literacy* / by Amanda Williams; Amber McLinden; Cassandra Riabko; Kyle Napier; Kylie Robertson; and MRU Instructional Team. 2024. URL: <https://pressbooks.openeducationalberta.ca/insightsintocommstudies/chapter/chapter-11-media-decolonization-and-dewesternization/> (дата звернення: 15.01.2026).
  11. Stein S., de Andreotti V. O. Decolonization and Higher Education. *Encyclopedia of educational philosophy and theory* / Ed. M. Peters. Pp. 1–6. Singapore: Springer Science+Business Media, 2016. DOI: 10.1007/978-981-287-532-7_479-1
  12. Tuck E., Yang K. W. Decolonization is not a Metaphor. *Decolonization: Indigeneity, Education & Society*. 2012. Vol. 1, No. 1. Pp. 1–40.
  13. Vilpponen S. Journalism and Colonialism in the Deatnu River Case. A study of Sámi viewpoints. Kautokeino: Sámi University of Applied Sciences Guovdageaidnu, 2019. 100 p.
- References**
- Betts, R. F. (2004). *Decolonization* (2-nd edition). New York: Routledge.
- Collins, M. (2016). Decolonization. In N. Dalziel & J. M. MacKenzie (Eds.), *The Encyclopedia of Empire*. John Wiley & Sons.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/9781118455074.wbeoe360>
- Dhillon, N. (2020). *From Occupation to Decolonization: Art, Media, and Film in Contemporary Social Movements*. New York: The State University of New York.
- Elliott, P. W. (2016). *Decolonizing the Media: Challenges and Obstacles on the Road to Reconciliation*. Saskatchewan: Office CCPA.
- Glück, A. (2018). De-Westernization and Decolonization in Media Studies. In *Oxford Encyclopedia of Communication and Critical Studies*. Oxford University Press.
<https://eprints.bournemouth.ac.uk/34139/>
- Lukianov, Ye. M. (2025). Kontsept dekolonizatsii i perspektyvy rozvytku natsionalnoho mediaprostoru [The Concept of Decolonization and Prospects for the Development of the National Media Space]. *Integrated Communications*, 1(19), 72–79. [in Ukrainian].
- Lukianov, Ye. (2025). Fenomen i problema dekonstruksii kolonialnykh naratyviv: teoriia ta praktychni perspektyvy [The Phenomenon and Problem of Deconstruction of Colonial Narratives: Theory and practical perspectives]. *Obraz*, 3(49), 18–26. [in Ukrainian].
- Memmi, Al. (2006). *Decolonization and Decolonized*. Translated by R. Bononno. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Napier, K. (2024). Media Decolonization and Dewesternization. In *Insights into Communication Studies: Understanding Foundational Theories for Media Literacy* by Amanda Williams; Amber McLinden; Cassandra Riabko; Kyle Napier; Kylie Robertson; and MRU Instructional Team.
<https://pressbooks.openeducationalberta.ca/insightsintocommstudies/chapter/chapter-11-media-decolonization-and-dewesternization/>
- Stein, S., & de Andreotti, V. O. (2016). Decolonization and Higher Education. In M. Peters (Ed.), *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-287-532-7_479-1
- Tuck, E., & Yang, W. (2012). Decolonization is not a metaphor. *Decolonization: Indigeneity, Education & Society*, 1(1), 1–40.
<https://clas.osu.edu/sites/clas.osu.edu/files/Tuck%20and%20Yang%202012%20Decolonization%20is%20not%20a%20metaphor.pdf>
- Viatrovych, V. (2023). Shcho take dekolonizatsiia, chomu vona vazhlyva i yak bude zdiisniuvatysia zhidno z Zakonom? Komitet z pytan humanitarnoi ta informatsiinoi polityky. Verkhovna Rada Ukrainy [What is decolonization, why is it important and how will it be carried out according to the Law? Committee on Humanitarian and Information Policy. Verkhovna Rada of Ukraine]. [in Ukrainian].
https://kompkd.rada.gov.ua/news/main_news/75498.html
- Vilpponen, S. (2019). *Journalism and Colonialism in the Deatnu River Case. A study of Sámi viewpoints*. Kautokeino: Sámi University of Applied Sciences Guovdageaidnu.

Стаття надійшла до редакції: 27.02.2026.